

جامعه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی در شهر تهران: مطالعه‌ای تجربی

مؤلفان

ستار پروین

(عضو هیئت عالی دانشگاه علامه طباطبائی)

یحیی علی‌نوری

(عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

سرشناسه	پروین، ستار، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	جامعه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی در شهر تهران: مطالعه‌ای تجربی / مولفان ستار پروین، یحیی علی‌بابایی.
مشخصات نشر	تهران شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، معاونت علم و فناوری، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۸۰ ص: مصور، جدول.
شابک	۴-۴۲-۷۹۲۸-۶۰۰-۹۷۸-۹۰۰۰۰: ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۷۴ - ۱۷۷.
موضوع	کارگران مهاجر - ایران - تهران - وضع اجتماعی - نمونه پژوهی
موضوع	Migrant labor - Iran - Tehran - Social conditions - Case studies
موضوع	انحراف اجتماعی - ایران - تهران - نمونه پژوهی
موضوع	Deviant behavior - Iran - Tehran - Case studies
موضوع	کارگران مهاجر
موضوع	Migrant labor
شناسه افزوده	یحیی‌بابایی، یحیی، ۱۳۳۵ -
شناسه افزوده	شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، معاونت علم و فناوری
رده بندی کنگره	۳۰۶۵ / س ۱ / س ۱ / HD۵
رده بندی دیویی	۳۱۰ / س ۱ / س ۱ / ۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۴۲۳۵۴۶۴

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

جامعه‌شناسی آسیب‌های اجتماعی در شهر تهران: مطالعه‌ای تجربی

تالیف: ستار پروین، یحیی علی‌بابایی
صفحه‌آرایی و طراحی جلد: معاونت علم و فناوری

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۵

چاپ: فاطم‌نگار

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۹۰.۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، معاونت علم و فناوری

شابک: ۴-۴۲-۷۹۲۸-۶۰۰-۹۷۸-۹۰۰۰۰

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: خیابان شریعتی، خیابان پل رومی، خیابان شهید اکبری، نبش خیابان آقابزرگی، شماره ۳۲

کدپستی: ۱۹۶۴۶۳۵۶۱۱ تلفن: ۲۲۳۹۲۰۸۲

info@rpc.tehran.ir pth://rpc.tehran.ir

سخن نخست

کلان‌شهرهای امروزی به دلیل برداشتن فرصت‌ها و امکان‌های بیش‌تر اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و منزلتی، یکی از مهم‌ترین مقاصد مهاجرت در دهه‌های اخیر بوده‌اند. این ویژگی باعث شده که افراد از طبقات مختلف، مختلف اجتماعی با پیشینه‌های مختلف شهری و روستایی در جستجوی فرصت‌های بهتر زندگی به مهاجرت دست بزنند و در کنار سایر تهیدستان شهری، بخش عظیمی از جمعیت کلان‌شهرها را تشکیل دهند. در این بین، احساس انومی اجتماعی، احساس از خودبیگانگی، احساس محرومیت نسبی، احساس طرد اجتماعی، احساس منزلت اجتماعی پایین، خودکنترلی پایین، کنترل اجتماعی، احساس بی‌سازمانی اجتماعی و در کل شیوع آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر در بین کارکنان مهاجر فصلی در شهرهایی همچون تهران، قابل ردیابی است و در نظام‌های کلان برنامه‌ریزی تهران می‌تواند به جایگاه مطالعاتی و سیاست‌گذاری در خصوص این بخش از جامعه، به رسمیت شناخته شود.

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران بر اساس وظیفه ذاتی خود، از پژوهش تجربی و نظری در این حوزه استقبال کرده و نتایج آنرا در قالب کتاب منتشر می‌کند تا دستاوردهای حاصله در اختیار سایر دست‌اندرکاران مدیریت شهری قرار گیرد و مبنایی برای برنامه‌ریزی و نیز سیاست‌گذاری در این حوزه باشد.

بابک نگاهداری

رئیس مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

پیشگفتار

این کتاب، حاصل مطالعات تجربی در قالب پایان‌نامه دوره دکتری نگارنده به راهنمایی دکتر یحیی علی‌بابایی است. در سال ۱۳۹۲ در شهر تهران به انجام رسیده است. موضوع مطالعه، آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر مرتبط با زندگی کارگران مهاجر فصلی است که به صورت موقتی و عمدتاً چرخشی، در شهر اهواز، ساکن هستند.

این کتاب در حوزه مطالعه‌های اجتماعی با سردی است و مدیران شهری و همچنین محققان و خوانندگان در رشته‌های علمی مانند جامعه‌شناسی انحراف‌ها و آسیب‌های اجتماعی، مسائل اجتماعی، جامعه‌شناسی شهری، مددکاری اجتماعی و... می‌توانند از آن بهره‌گیرند. به یقین، هر اثر علمی کامل نیست؛ امید است، خوانندگان محترم با نگاه‌های سازنده خود، نویسندگان را برای رفع نواقص احتمالی این اثر یاری رسانند.

این اثر، شامل پنج فصل است:

در فصل نخست، به کلیات موضوع پرداخته می‌شود و مباحثی مانند آسیب‌های مرتبط با زندگی کارگری و ویژگی‌های کارگران مهاجر فصلی مطرح نظر قرار می‌گیرد.

فصل دوم کتاب، به مباحث مربوط به ادبیات نظری و تجربی تحقیق، اختصاص دارد. در این فصل، نخست، به تعریف، انواع و همچنین روندهای مهاجرت در چند دهه گذشته در ایران به اختصار اشاره می‌شود و سپس به مطالعه‌های تجربی داخلی و خارجی مرتبط با زندگی کارگری پرداخته می‌شود. به منظور تبیین موضوع در دست مطالعه یعنی «چرایی گرایش کارگران مهاجر فصلی به آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر» از نظریه‌های عام در حوزه جامعه‌شناسی شهری و آسیب‌های اجتماعی مانند نظریه‌های اکولوژی شهری، بی‌سازمانی اجتماعی، هم‌نشینی افتراقی، کنترل اجتماعی، فشار اجتماعی و... استفاده می‌شود. چارچوب نظری

و فرضیه‌های تحقیق، مباحث آخر فصل دوم را تشکیل می‌دهد.

فصل سوم کتاب، فصل روش‌شناسی است و در آن به تعریف مفاهیم تحقیق، جامعه آماری، حجم و روش نمونه‌گیری، روایی و پایایی ابزار سنجش و روش تحقیق، پرداخته می‌شود.

فصل چهارم، دربرگیرنده نتایج و یافته‌های تحقیق در دو بخش کمی و کیفی است. در بخش کیفی، ضمن طرح ویژگی‌های عمومی کارگران مهاجر فصلی، به گونه‌شناسی (تیپولوژی) آنها بر حسب رفتارهای پرخطر و آسیب‌های اجتماعی، پرداخته می‌شود. بخش کمی، ماحصل پیمایش است که در آن، ضمن توصیف ویژگی‌ها و متغیرهای زمینه‌ای کارگران فصلی، شایع‌ترین آسیب‌های اجتماعی در بین کارگران مهاجر فصلی مطرح می‌شود. در نهایت، ضمن آزمون فرضیه‌ها، به تحلیل رگرسیونی و تحلیل معادله‌های ساختاری با استفاده از نرم‌افزار آموس متغیرهای وابسته و مستقل تحقیق پرداخته می‌شود.

در فصل پنجم، جمع‌بندی پیشنهادها، پژوهشی و اجرایی تحقیق ارائه می‌شود.

فهرست مطالب

فصل نخست کلیات

۱۵	۱-۱. مقدمه و بیان مسئله: مهاجرت کارگری و آسیب‌های اجتماعی مرتبط
۲۰	۲-۱. ویژگی‌های کارگران مهاجر فیزیکی
	فصل دوم ادبیات تئوری و تجربی
۲۷	۲. تعریف مهاجرت
۲۷	۲-۲. انواع مهاجرت
۲۸	۳-۲. مهاجرت داخلی در ایران: شرایط و روندها
۲۹	۴-۲. مطالعه‌های تجربی پیشین
۴۸	۵-۲. مبانی نظری
۴۸	۱.۵-۲. اکولوژی اجتماعی شهر
۵۲	۲-۱-۵-۲. نظریه منطقه‌های جرم و آسیب‌های اجتماعی شد
۵۵	۲-۱-۵-۲. نظریه بی‌سازمانی اجتماعی
۶۰	۲-۱-۵-۲. همنشینی افتراقی
۶۱	۲-۵-۲. نظریه فشار
۶۳	۲-۵-۲. ۱-۲-۵-۲. دورگیم و انومی اجتماعی
۶۵	۲-۵-۲. ۲-۲-۵-۲. مرتون و فشار ساختاری
۶۷	۲-۵-۲. ۳-۲-۵-۲. کلوارد و اوهلین و نظریه فرصت
۷۰	۲-۵-۲. ۴-۲-۵-۲. آبرت کوهن و نظریه خرده‌فرهنگ کچ‌رو
۷۱	۲-۵-۲. ۵-۲-۵-۲. نظریه انومی نهادی
۷۳	۲-۵-۲. ۶-۲-۵-۲. نظریه عمومی فشار
۷۹	۲-۵-۲. ۷-۲-۵-۲. والتر میلر و فرهنگ طبقه پایین
۸۲	۲-۵-۲. نظریه کنترل اجتماعی
۸۶	۲-۵-۲. ۱-۳-۵-۲. نظریه عمومی جرم
۸۹	۲-۵-۲. ۴-۵-۲. بیگانگی و ازخودبیگانگی اجتماعی
۹۱	۲-۵-۲. ۵-۵-۲. شهرگرایی و بیگانگی شهری
۹۲	۲-۵-۲. ۶-۵-۲. نظریه محرومیت نسبی
۹۴	۲-۵-۲. ۷-۵-۲. نظریه طرد اجتماعی
۹۹	۲-۶-۲. فرضیه‌های تحقیق
	فصل سوم روش‌شناسی
۱۰۳	مقدمه
۱۰۳	۱-۳. تعریف مفاهیم و نحوه سنجش متغیرها

۱۰۳	۱-۱-۳. متغیر وابسته
۱۰۳	۱-۱-۳. تمایل کارگران مهاجر فصلی به آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر
۱۰۵	۲-۱-۳. کارگر مهاجر فصلی
۱۰۶	۲-۱-۳. متغیرهای مستقل
۱۰۶	۱-۲-۳. فشار اجتماعی
۱۰۸	۲-۲-۳. طرد اجتماعی
۱۰۸	۳-۱-۳. از خودبیگانگی اجتماعی
۱۰۹	۴-۱-۳. محرومیت نسبی
۱۱۰	۵-۲-۳. خودکنترلی اجتماعی
۱۱۱	۶-۲-۳. بی‌سازشی اجتماعی
۱۱۲	۷-۲-۳. همشکستگی اجتماعی
۱۱۳	۸-۳-۳. انسجام اجتماعی
۱۱۳	۹-۲-۳. منزلت اجتماعی پایین
۱۱۴	۱۰-۲-۳. کنترل اجتماعی
۱۱۵	۲-۳. روش تحقیق
۱۱۶	۱-۲-۳. جمعیت و جامعه آماری
۱۱۶	۲-۲-۳. نمونه آماری و روش نمونه‌گیری
۱۱۶	۳-۲-۳. تعیین حجم نمونه
۱۱۷	۴-۲-۳. شیوه نمونه‌گیری
۱۱۸	۵-۲-۳. واحد تحلیل
۱۱۸	۶-۲-۳. آزمون مقدماتی (روایی و پایایی ابزار سنجش)
۱۱۹	۷-۲-۳. تکنیک‌های گردآوری داده‌ها
۱۱۹	۱-۷-۳. پرسشنامه
۱۱۹	۲-۷-۳. تحلیل اسنادی
۱۱۹	۳-۷-۳. مصاحبه
۱۲۱	۸-۲-۳. روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات
	فصل چهارم یافته‌ها
۱۲۵	مقدمه
۱۲۵	۱-۴. بخش نخست: یافته‌های کیفی
۱۲۵	۱-۱-۴. یافته‌های کیفی
۱۲۵	۱-۱-۴. توصیف وضعیت زندگی و جهان‌زیست کارگر فصلی در شهر تهران
۱۳۰	۲-۱-۴. گونه‌شناسی کارگران فصلی مهاجر
۱۳۵	۲-۴. بخش دوم: یافته‌های کمی
۱۳۵	۱-۲-۴. یافته‌های توصیفی
۱۴۳	۱-۲-۴. توصیف متغیرهای زمینه‌ای و عمومی کارگران فصلی
۱۴۳	۲-۲-۴. تحلیل دو متغیره
۱۴۳	۳-۲-۴. آزمون فرضیه‌های تحقیق
۱۴۵	۴-۲-۴. تحلیل و تبیین رگرسیونی و معادله‌های ساختاری
۱۴۷	۵-۲-۴. تحلیل مسیر
۱۵۹	۶-۲-۴. تحلیل و ارائه مدل معادلات ساختاری
	فصل پنجم جمع‌بندی و پیشنهادها
۱۶۵	۱-۵. جمع‌بندی
۱۶۸	۲-۵. پیشنهادها
۱۶۸	۱-۲-۵. پیشنهادهای اجرایی
۱۷۱	۲-۲-۵. پیشنهادهای پژوهشی
۱۷۵	منابع